

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2010 m. gruodžio 9 d.*

Sujungtose bylose C-300/09 ir C-301/09

dėl *Raad van State* (Nyderlandai) 2009 m. liepos 24 d. sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo 2009 m. liepos 30 d., pagal EB 234 straipsnį pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Staatssecretaris van Justitie

prieš

F. Toprak (C-300/09),

I. Oguz (C-301/09),

* Proceso kalba: olandų.

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kuri sudaro kolegijos pirmininkas J. N. Cunha Rodrigues, teisėjai A. Rosas, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh ir P. Lindh (pranešėja),

generalinė advokatė J. Kokott,
kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos C. M. Wissels ir B. Koopman,

- Danijos vyriausybės, atstovaujamos V. Pasternak Jørgensen ir R. Holdgaard,

- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma ir N. Graf Vitzthum,

— Europos Komisijos, atstovaujamos G. Rozet ir M. van Beek,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su 1980 m. rugsėjo 19 d. Asociacijos tarybos sprendimo Nr. 1/80 dėl asociacijos plėtros (toliau – Sprendimas Nr. 1/80) 13 straipsnio išaiškinimo. Asociacijos taryba buvo įsteigta susitarimu, įsteigiančiu Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją, kuri 1963 m. rugsėjo 12 d. Ankaroje pasirašė Turkijos Respublika, viena šalis, ir Europos ekonominės bendrijos valstybės narės bei Bendrija, kita šalis, o pastarosios vardu jis buvo sudarytas, apčiuotas ir patvirtintas 1963 m. gruodžio 23 d. Tarybos sprendimu 64/732/EEB (OL 217, 1964, p. 3685; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 11 t., p. 10, toliau – Asociacijos susitarimas).
- 2 Šie prašymai pateikti bylose, kuriose viena šalis yra F. Toprak (C-300/09) ir I. Oguz (C-301/09), o kita šalis – *Staatssecretaris van Justitie* (Teisingumo ministras) dėl jo atsisakymo pratęsti jiems terminuotus leidimus gyventi.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aktai

Asociacijos susitarimas

- 3 Pagal Asociacijos susitarimo 2 straipsnio 1 dalį šio susitarimo tikslas – skatinti nuolatinį ir subalansuotą susitariančiųjų šalių prekybinių ir ekonominių santykių stiprinimą, taip pat ir darbo jėgos srityje, laipsniškai tarpusavyje įgyvendinant laisvą darbuotojų judėjimą bei panaikinant įsisteigimo laisvės ir paslaugų teikimo laisvės apribojimus tam, kad pagerėtų Turkijos žmonių gyvenimo lygis ir vėliau tai padėtų Turkijai įstoti į Bendriją.

Sprendimas Nr. 1/80

- 4 Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Išskyrus atvejus, numatytus su darbuotojo šeimos narių teise laisvai įsidarbinti susijusiame 7 straipsnyje, valstybėje narėje teisėtai dirbantis Turkijos darbuotojas turi teisę:

— teisėtai išdirbęs vienerius metus prašyti šioje valstybėje narėje atnaujinti jo leidimą dirbti pas tą patį darbdavį, jei pastarasis turi laisvą darbo vietą;

- teisėtai išdirbęs trejus metus, šioje valstybėje narėje priimti kitą tos pačios profesijos jo pasirinkto darbdavio pasiūlymą įsidarbinti, pateiktą įprastomis sąlygoms ir įregistruotą šios valstybės narės įdarbinimo įstaigose, tačiau pirmenybė įsidarbinti tokiu atveju teiktina Bendrijos valstybių narių darbuotojams;

- teisėtai išdirbęs ketverius metus, laisvai dirbti šioje valstybėje narėje bet kurį pasirinktą samdomą darbą.“

5 Šio sprendimo 13 straipsnyje nurodyta:

„Bendrijos valstybės narės ir Turkija negali nustatyti naujų apribojimų jų teritorijoje teisėtai gyvenantiems ir dirbantiems darbuotojams ir jų šeimos nariams įsidarbinti.“

Papildomas protokolas

6 1970 m. lapkričio 23 d. Briuselyje pasirašytas ir 1972 m. gruodžio 19 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 2760/72 Bendrijos vardu sudarytas, aprobuotas bei patvirtintas papildomas protokolas (OL L 293, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 11 t., p. 41, toliau – papildomas protokolas) yra neatskiriama Asociacijos susitarimo dalis.

7 Papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Susitariančiosios šalys susilaiko nuo bet kokių naujų įsisteigimo laisvės ar laisvės teikti paslaugas apribojimų viena kitos atžvilgiu įvedimo.“

Nacionalinės teisės aktai

- 8 1980 m. gruodžio 1 d. užsieniečių atvykimas ir apsigyvenimas Nyderlanduose buvo reglamentuojamas 1967 m. sausio 1 d. įsigaliojusiu Užsieniečių įstatymu (*Vreemdelingenwet, Stbl. 1965, Nr. 40*) bei šį įstatymą įgyvendinančiu 1966 m. Valstybės sekretoriaus aplinkraščiu dėl užsieniečių (*Vreemdelingencirculaire 1966*).
- 9 Iš prašymų priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 1980 m. gruodžio 1 d. buvo taikoma toliau apibūdinta tvarka.
- 10 Užsienietis, ilgiau nei trejus metus susituokęs su leidimą nuolat gyventi turinčiu asmeniu ir pragyvenęs trejus metus Nyderlanduose, kuriam išduotas su sąlyga „gyventi su sutuoktiniu“ susietas laikinasis leidimas gyventi, iš principo net ir nutrukus santuokai galėjo pretenduoti į atskirą leidimą gyventi. Tačiau tokį leidimą galima buvo atsisakyti išduoti, jei užsienietis neturėjo pakankamų pragyvenimo lėšų. Išimtiniais atvejais toks leidimas galėjo būti suteiktas imperatyviais humanitariniais sumetimais arba kai užsieniečio vykdoma veikla susijusi su esminio Nyderlandų Karalystės intereso tenkinimu.

- 11 1983 m. vasario 1 d. įsigaliojo du šios tvarkos pakeitimai, priimti 1982 m. aplinkraščiu dėl užsieniečių (toliau – 1982 m. aplinkraštis). Pirmuoju pragyvenimo Nyderlanduose trukmės iki santuokos nutraukimo reikalavimas buvo sumažintas nuo trejų iki vieno metų. Antruoju remtis pragyvenimo lėšų trūkumu prieš užsienio pilietį tapo galima tik jei kompetentingos institucijos turėjo teisę reikalauti jo įsidarbinti.

- 12 2001 m. balandžio 1 d. įsigaliojo 2000 m. lapkričio 23 d. priimtas įstatymas dėl Užsieniečių įstatymo pakeitimo (*Wet van 23 november 2000 tot algehele herziening van de Vreemdelingenwet, Stbl.* 2000, Nr. 495). 2000 m. priimtos šio įstatymo įgyvendinimo nuostatos: nutarimas dėl užsieniečių (*Vreemdelingenbesluit 2000, Stbl.* 2000, Nr. 497, toliau – *Vb 2000*) ir Aplinkraštis dėl užsieniečių (*Vreemdelingencirculaire 2000, toliau – 2000 m. aplinkraštis*).

- 13 2001 m. balandžio 1 d. įsigaliojus *Vb 2000* ir 2000 m. aplinkraščiui 1982 m. priimti pakeitimai nustojo galioti ir vėl įsigaliojo 1980 m. gruodžio 1 d. galiojusios savarankiško leidimo gyventi išdavimo sąlygos.

- 14 Tačiau *Vb 2000* 9.6 straipsnio pagrindu užsieniečiams, kuriems dėl jų santuokos leidimai gyventi buvo išduoti iki 2000 m. gruodžio 11 d., numatytos pereinamojo laikotarpio nuostatos. Vadovaujantis šiomis nuostatomis tuo atveju, kai užsienio pilietis bent vienus metus turi leidimą gyventi santuokos, iki nutraukimo arba panaikinimo trukusios trejus metus, pagrindu, jam gali būti išduotas „atlygintinai arba neatlygintinai veiklai vykdyti ir darbu ieškoti“ reikalingas leidimas gyventi.

Pagrindinės bylos ir prejudicinis klausimas

Byla Toprak (C-300/09)

- 15 2001 m. birželio 14 d. Turkijos pilietis F. Toprak susituokė su Nyderlandų piliete. 2002 m. gegužės 21 d. jis atvyko į Nyderlandus turėdamas laikinąjį leidimą gyventi, kuris vėliau pakeistas leidimu laikinai gyventi, susietu su sąlyga „gyventi kartu su sutuoktiniu“ ir pratęstu iki 2006 m. rugsėjo 24 d.
- 16 F. Toprak ir jos sutuoktinės santuoka nutrūko 2004 m. balandžio 12 d., t. y. mažiau nei treji metai po jos sudarymo, o apie santuokos nutraukimą paskelbta 2004 m. gruodžio 30 d., t. y. daugiau nei treji metai po jos sudarymo. Remiantis tuo darytina išvada, kad nuo atvykimo į Nyderlandus ir santuokos faktinio nutraukimo F. Toprak kartu su savo sutuoktine Nyderlanduose išgyveno mažiau nei trejus metus.
- 17 Po santuokos nutraukimo F. Toprak pateikė kelis prašymus siekdamas, kad būtų pakeista jo leidime gyventi nurodyta sąlyga „gyventi kartu su sutuoktiniu“ į „atlygintinai veiklai vykdyti“ ir neterminuotai pratęstas leidimo gyventi galiojimas.
- 18 Atsakingas ministras atmetė F. Toprak prašymus tuo pagrindu, kad nuo faktinio santuokos nutrūkimo momento jis nebetenkino sąlygos, kuria reikalaujama gyventi kartu su sutuoktiniu. Be to, nors tuo momentu F. Toprak turėjo darbą Nyderlanduose, jis neįrodė, kad atitiko sąlygas, kuriomis, remiantis Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalimi, išduodamas atlygintinai veiklai vykdyti skirtas leidimas gyventi. Jis neįrodė būtent to, kad vienus metus dirbo pas tą patį darbdavį ir kad šis ketina tęsti aptariamus

darbo santykius. Be to, jo vykdoma atlygintina veikla nesusijusi su kuriuo nors iš esminių Nyderlandų interesų tenkinimu.

- 19 F. Toprak apskundė šį sprendimą prašydamas, kad jį administracine tvarka peržiūrėtų *Staatssecretaris van Justitie*. Tačiau šis atmetė jo skundą kaip nepagrįstą.
- 20 Tuomet F. Toprak kreipėsi į *Rechtbank's-Gravenhage*. Šis teismas nusprendė, kad tokių asmenų, kaip antai F. Toprak, atžvilgiu vykdomos politikos sugriežtėjimas po jos sušvelninimo laikotarpio yra „naujas apribojimas“ Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje pavartota prasme. Taigi jis patenkino ieškinį, panaikino *Staatssecretaris van Justitie* sprendimą atmesti skundą ir įpareigojo šį ministrą priimti naują sprendimą. Tačiau šis apeliacine tvarka šį teismo sprendimą apskundė *Raad van State*.

Byla Oguz (C-301/09)

- 21 I. Oguz yra Turkijos pilietis, kuris buvo susituokęs su leidimą nuolat gyventi Nyderlanduose turinčia Turkijos piliete. Jų santuoka sudaryta 2002 m. rugpjūčio 12 d. Po metų atvykęs į Nyderlandus jis gavo su sąlyga „gyventi kartu su sutuoktiniu“ susietą laikinąjį leidimą gyventi, kuris buvo pratęstas iki 2009 m. rugpjūčio mėn.

- 22 I. Oguz ir jo sutuoktinės santuoka nutrūko 2005 m. spalio 16 d., o apie santuokos nutraukimą paskelbta 2006 m. liepos 21 d., t. y. abiem atvejais praėjus daugiau nei trejiems metams. Tačiau nuo I. Oguz atvykimo į Nyderlandus 2003 m. iki faktinio santuokos nutrūkimo jis kartu su savo sutuoktine Nyderlanduose buvo išgyvenęs mažiau nei trejus metus.
- 23 2006 m. balandžio 12 d. I. Oguz paprašė pakeisti jo leidimo gyventi sąlygą „gyventi kartu su sutuoktiniu“ ir vietoj jos įrašyti „atlygintinai veiklai vykdyti“. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad laikotarpiu nuo 2004 m. balandžio 1 d. iki spalio 1 d. I. Oguz buvo sudaręs darbo sutartį su darbdaviu, nuo 2005 m. spalio 16 d. jis dirbo kitam darbdaviui, o nuo 2006 m. vasario 1 d. jį įdarbino trečias darbdavys.
- 24 I. Oguz prašymą pakeisti leidimą laikinai gyventi kompetentingas ministras atmetė keliais sprendimais tuo pagrindu, kad nuo santuokos nutrūkimo momento jis nebetenkino jam išduoto leidimo gyventi sąlygos „gyventi kartu su sutuoktiniu“. Be to, I. Oguz nepateikė pakankamai įrodymų, kad gali pretenduoti į atlygintinai veiklai vykdyti reikalingą leidimą gyventi, išduodamą Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies pagrindu. Jis būtent neįrodė to, kad vienus metus dirbo pas tą patį darbdavį ir kad šis ketina tęsti tuos darbo santykius. Be to, jo vykdoma atlygintina veikla nesusijusi su kuriuo nors iš esminių Nyderlandų interesų tenkinimu.
- 25 I. Oguz apskundė šuos sprendimus prašydamas, kad jį administracine tvarka peržiūrėtų *Staatssecretaris van Justitie*, tačiau šis atmetė jo skundą kaip nepagrįstą.

- 26 *Staatssecretaris van Justitie* nurodė, kad teikdamas prašymus dėl leidimo gyventi I. Oguz neturi teisės remtis pagal *Vb 2000* 9.6 straipsnį priimtomis pereinamojo laikotarpio nuostatomis, nes jam leidimas gyventi išduotas iki 2000 m. gruodžio 11 d.
- 27 I. Oguz kreipėsi į *Rechtbank's-Gravenhage*. Šis teismas nusprendė, kad *Staatssecretaris van Justitie* nepagrįstai rėmėsi *Vb 2000* 9.6 straipsniu, nes turėjo vadovautis nuo 1983 m. galiojusia politika. Jis patenkino I. Oguz ieškinį nurodęs, kad *Staatssecretaris van Justitie* taikyta sugriežtinta tvarka, kuri įsigaliojo po Turkijos piliečiams numatytos švelnesnės tvarkos, yra „naujas apribojimas“ Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje pavartota prasme. Taigi jis panaikino *Staatssecretaris van Justitie* sprendimus ir įpareigojo jį priimti naują sprendimą. Šis teismo sprendimas apeliacine tvarka buvo apskūstas *Raad van State*.

Prejudicinis klausimas

- 28 Šiomis aplinkybėmis *Raad van State* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad nauju apribojimu jame pavartota prasme laikytinas nuostatos, kuri įsigaliojo po 1980 m. gruodžio 1 d. ir sušvelnino 1980 m. gruodžio 1 d. taikytą nuostatą, sugriežtinimas, jeigu jis nepablogina padėties, palyginti su ta, kuri buvo pagal 1980 m. gruodžio 1 d. galiojusią nuostatą?“

- 29 2009 m. spalio 2 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-300/09 ir C-301/09 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ir žodinė proceso dalys bei priimtas bendras sprendimas.

Dėl prejudicinio klausimo

Preliminari pastaba

- 30 Kaip preliminarią pastabą reikia nurodyti, kad Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnis gali būti taikomas ne tik teisėkūros ar norminiais aktais įtvirtintoms nuostatoms, bet ir aplinkraščiui, kuriuo detalizuojama tvarka, kaip atitinkama vyriausybė ketina taikyti įstatymą.
- 31 Šis 13 straipsnis skirtas valstybių narių nustatytiems apribojimams ir jame nenurodoma, kokios formos aktu šie apribojimai turi būti nustatyti.
- 32 2008 m. balandžio 10 d. Sprendime *Komisija prieš Nyderlandus* (C-398/06) Teisingumo Teismas išnagrinėjo užsieniečių padėčiai skirto aplinkraščio, panašaus į nagrinėjamą šioje byloje, teisėtumą su laisvu asmenų judėjimu susijusios antrinės Sąjungos teisės atžvilgiu. Jis nusprendė, kad šis aplinkraštis prieštarauja šiai teisei.
- 33 Nagrinėjamu atveju neginčijama, kad tiek 1982 m., tiek 2000 m. aplinkraštis, kaip ir byloje, kurioje priimtas minėtas Sprendimas *Komisija prieš Nyderlandus*, atitinkamiems užsieniečiams, įskaitant Turkijos piliečius, sukuria padarinių.

- 34 Darytina išvada, kad Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnis gali būti taikomas tokių aplinkraščių nuostatomis.

Teisingumo Teismo atsakymas

- 35 Klausimu dėl nacionalinės nuostatos, kuria reglamentuojamas leidimų gyventi išdavimas Turkijos darbuotojams, kaip antai F. Toprak ir I. Oguz, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad „nauju apribojimu“ šiame straipsnyje pavartota prasme laikytinas nuostatos, kuri įsigaliojo po 1980 m. gruodžio 1 d. ir sušvelnino 1980 m. gruodžio 1 d. taikytą nuostatą, sugriežtinimas, nors jis nepablogina šio leidimo įgijimo sąlygų, palyginti su tomis, kurios buvo numatytos pagal 1980 m. gruodžio 1 d. galiojusią nuostatą.
- 36 Taigi *Raad van State* pateiktas klausimas iš esmės susijęs su data, į kurią reikia atsižvelgti vertinant, ar egzistuoja naujas apribojimas Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje pavartota prasme.
- 37 Nors Nyderlandų vyriausybė neginčija, kad F. Toprak ir I. Oguz dirbo Nyderlanduose, ji tvirtina, kad į pateiktą klausimą atsakyti nereikia, nes Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnis netaikomas nagrinėjamam atvejui, kuris susijęs ne su šiame straipsnyje minimų Turkijos darbuotojų teise įsidarbinti, bet skirtingų šalių pilietybę turinčių sutuoktinių teise į šeimos susijungimą.

- 38 Šį prieštaravimą reikėtų išnagrinėti prieš atsakant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą.
- 39 Nyderlandų vyriausybė nurodo, kad užsienio pilietis po trejų santuokos ir dėl jos pragyvenimo Nyderlandų teritorijoje metų iš principo turi teisę gauti atskirą leidimą gyventi, kuris nebūtų susietas su sąlyga gyventi kartu su sutuoktiniu. Tačiau nutrūkus santuokai ir dėl to išnykus šeimos susijungimo poreikiui nepraėjus trejiems metams, iš principo pasibaigia ir teisė gyventi. Ši tvarka taikoma ne darbuotojams, taigi Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnis neturėtų būti taikomas. Kadangi Turkijos pilietybę turinčių užsieniečių santuokos nutrūko nesuėjus šiam trejų metų terminui, jie neįgijo teisės gyventi pagal šią tvarką, todėl ją gali įgyti tik Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio pagrindu, įvykdę šiame straipsnyje numatytą teisėto darbo sąlygą.
- 40 Šiuo atžvilgiu nurodyta tvarka iš tiesų nėra tiesiogiai susijusi su užsienio darbuotojais, susituokusiais su asmenimis, turinčiais teisę nuolat gyventi Nyderlanduose.
- 41 Tačiau ši tvarka gali turėti poveikio užsienio darbuotojams, visų pirma Turkijos darbuotojams, nes ją detalizuojamos atskiro leidimo gyventi, nesusieto su sąlyga gyventi kartu su sutuoktiniu, išdavimo sąlygos.
- 42 Iš bylos medžiagos matyti, kad nuo 2001 m. balandžio 1 d. Turkijos darbuotojų, susituokusių su teisę nuolat gyventi Nyderlanduose turinčiais asmenimis, visų pirma Nyderlandų piliečiais, situacija, kiek ji susijusi su tokio leidimo išdavimu, pasikeitė. Po šios datos, kitaip nei laikotarpiu nuo 1983 m. vasario 1 d., šiems darbuotojams ir

vėl nustatytas reikalavimas trejus metus gyventi kartu su sutuoktiniu šioje valstybėje narėje.

- 43 Teisingumo Teismas jau yra pateikęs leidimo gyventi išdavimo Turkijos piliečiams sąlygų pakeitimų įvertinimą pagal „standstill“ taisykles, numatytas papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalyje ir Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje. Jis nusprendė, kad papildomo protokolo įsigaliojimo momentu neegzistavusios prievolės turėti vizą tam tikrų rūšių paslaugų teikimo veiklai Vokietijoje vykdyti yra „naujas apribojimas“ papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalyje pavartota prasme (2009 m. vasario 19 d. Sprendimo *Soysal ir Savatli*, C-228/06, Rink. p. I-1031, 57 punktą). Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad neproporcingai didesnės nei valstybių narių piliečiams taikoma rinkliavos už leidimo gyventi išdavimą nustatymas yra Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsniu draudžiamas apribojimas (2009 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Sahin*, C-242/06, Rink. p. I-8465, 74 punktą).
- 44 Pagrindinėse bylose nagrinėjama Nyderlandų tvarka taip pat neatsiejama nuo tam tikros rūšies leidimų gyventi išdavimo tvarkos pakeitimų. Kadangi šie pakeitimai turi poveikio Turkijos darbuotojų, kaip antai F. Toprak ir I. Oguz, padėčiai, reikia manyti, kad ši tvarka patenka į Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnio taikymo sritį.
- 45 Aplinkybė, kad atitinkami darbuotojai nedalyvauja Nyderlandų darbo rinkoje tomis sąlygomis, kurios numatytos Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalyje, visiškai nėra kliūtis taikyti 13 straipsnį. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje nurodyta „standstill“ taisykle nesiekama apsaugoti vienos iš valstybių narių darbo rinkoje jau esančius Turkijos piliečius ir ji turi būti taikoma būtent tiems Turkijos piliečiams, kurie dar neturi teisės įsidarbinti ir atitinkamai apsigyventi pagal minėto sprendimo 6 straipsnio 1 dalį (žr. 2003 m. spalio 21 d. Sprendimo

Abatay ir kt., C-317/01 ir C-369/01, Rink. p. I-12301, 83 punktą ir 2010 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus*, C-92/07, Rink. p. I-3683, 45 punktą).

- 46 Taigi reikia atmesti Nyderlandų vyriausybės argumentą, kad Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnis neturėtų būti taikomas pagrindinėje byloje nagrinėjamu atveju tuo pagrindu, kad šis atvejis susijęs ne su šiame straipsnyje nurodytų Turkijos darbuotojų patekimo į darbo rinką sąlygomis, bet su užsienio pilietybę turinčių piliečių teisėmis į šeimos susijungimą.
- 47 Taigi reikia išnagrinėti, į kurią datą reikia atsižvelgti sprendžiant, ar egzistuoja „naujas apribojimas“ Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje pavartota prasme.
- 48 Nyderlandų, Danijos ir Vokietijos vyriausybės mano, kad siekiant patikrinti, ar teisės aktas arba tam tikra politikos priemonė pablogina Turkijos darbuotojų padėtį, reikia atsižvelgti tik į 1980 m. gruodžio 1 d.
- 49 Reikia pažymėti, jog kadangi Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnio formuluotėje nenurodyta, į kurią datą reikia atsižvelgti taikant „standstill“ taisyklę, „naujų apribojimų“ šiame straipsnyje pavartota prasme egzistavimą galima nustatyti atsižvelgiant į akto, kuriame yra šis straipsnis, t. y. į Sprendimo 1/80, įsigaliojimo datą. Be kita ko, šį momentą, kaip atskaitos tašką, Teisingumo Teismas jau yra nurodęs keletą kartų. Minėto 2010 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 49 punkte Teisingumo Teismas nusprendė, kad Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsniu nuo šio sprendimo įsigaliojimo Nyderlanduose momento draudžiama šios valstybės teisės aktuose numatyti bet kokius naujus laisvo darbuotojų judėjimo apribojimus (taip pat žr., be kita ko,

minėto Sprendimo *Abatay ir kt.* 74 punktą bei minėto Sprendimo *Sahin* 63 punktą, o dėl analogiškos „standstill“ taisyklės, įtvirtintos papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalyje, žr. minėto Sprendimo *Abatay ir kt.* 66 punktą bei minėto Sprendimo *Soysal ir Savatli* 47 punktą).

- 50 Tačiau remiantis tuo negalima daryti išvados, kad svarbi tik ši data.
- 51 Siekiant nustatyti sąvokos „nauji apribojimai“ apimtį reikia atsižvelgti į Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsniu siekiamą tikslą.
- 52 Minėto Sprendimo *Abatay ir kt.* 72 punkte Teisingumo Teismas nusprendė, kad Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje ir papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis „standstill“ taisyklėmis siekiama tapataus tikslo, t. y. sukurti palankias sąlygas laipsniškai įgyvendinti laisvą darbuotojų judėjimą, įsisteigimo laisvę ir laisvą paslaugų teikimą, uždraudžiant nacionalinės valdžios institucijoms nustatyti šioms laisvėms naujas kliūtis, kad netaptų sunkiau jas laipsniškai įgyvendinti tarp valstybių narių ir Turkijos Respublikos.
- 53 2007 m. rugsėjo 20 d. Sprendime *Tum ir Dari* (C-16/05, Rink. p. I-7415, 61 punktas) dėl papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalies Teisingumo Teismas papildomai nurodė, kad šia nuostata siekiama sukurti palankias sąlygas laipsniškai įgyvendinti įsisteigimo laisvę, visiškai uždraudžiant nacionalinės valdžios institucijoms nustatyti bet kokią naują naudojimosi šia laisve kliūtį, pabloginančią tam tikru momentu egzistuojančias sąlygas.

- 54 Atsižvelgus į papildomo protokolo 41 straipsnio ir Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnio tikslų aiškinimo konvergenciją reikia manyti, kad šiame 13 straipsnyje numatyta „standstill“ prievolė taip pat taikoma bet kurioms naujoms laisvo darbuotojų judėjimo kliūtims, kuriomis pabloginamos tam tikru momentu egzistavusios sąlygos.
- 55 Taip pat svarbu užtikrinti, kad valstybės narės nenutoltų nuo siekiamo tikslo atsakydamas nuostatų, kurias jos priėmė palengvindamos Turkijos darbuotojų laisvą judėjimą po to, kai Sprendimas Nr. 1/80 įsigaliojo jų teritorijoje.
- 56 Darytina išvada, kad tokiais atvejais, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, data, į kurią reikia atsižvelgti vertinant, ar naujai priimtos taisyklės yra „nauji apribojimai“, yra tokių nuostatų priėmimo data.
- 57 Toks aiškinimas atitinka gaires, kurias Teisingumo Teismas pateikė aiškindamas „standstill“ taisykles kitose Sąjungos teisės srityse, kaip antai 1977 m. gegužės 17 d. Šeštosios Tarybos direktyvoje dėl valstybių narių apyvartos mokesčių įstatymų derinimo – Bendra pridėtinės vertės mokesčio sistema: vienodas vertinimo pagrindas (OL L 145, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 9 sk., 1 t., p. 23, toliau – Šeštoji direktyva) įtvirtintą teisę į pridėtinės vertės mokesčio atskaitą ir laisvą kapitalo judėjimą.
- 58 Pridėtinės vertės mokesčio srityje Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinės teisės aktas pažeidžia Šeštosios direktyvos 17 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą „standstill“ taisyklę, jei dėl jo po šios direktyvos įsigaliojimo egzistuojančių išimčių ratas išplečiamas ir taip nukrypstama nuo direktyvos tikslo. Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad tas pats pasakytina apie kiekvieną pakeitimą, priimtą po Šeštosios direktyvos

įsigaliojimo, kuriuo išplečiamas iki šio pakeitimo egzistavusių išimčių ratas. Šiuo atžvilgiu nesvarbu, kad pakeitimu neišplečiamas šios direktyvos įsigaliojimo momentu galiojusių išimčių ratas (žr. 2001 m. birželio 14 d. Sprendimo *Komisija prieš Prancūziją*, C-40/00, Rink. p. I-4539, 17–19 punktus).

- 59 Teisingumo Teismas panašiai išaiškino ir EB 57 straipsnio 1 dalyje numatytą laisvo kapitalo judėjimo išimtį, kuria leidžiama toliau taikyti kapitalo judėjimui į trečiąsias šalis ar iš jų nustatytus apribojimus, pagal nacionalinę teisę galiojusius 1993 m. gruodžio 31 d. Jis nusprendė, kad šiame straipsnyje nurodytą datą, t. y. 1993 m. gruodžio 31 d., galiojusio apribojimo sąvoka suponuoja, kad nuo šios datos jį numatantys teisės aktai nenutrūkstamai buvo aptariamoms valstybės narės teisinės sistemos dalis. Jis papildomai nurodė, kad jeigu būtų kitaip, valstybė narė galėtų bet kuriuo momentu iš naujo įvesti kapitalo judėjimo į trečiąsias šalis ar iš jų apribojimus, kurie nacionalinėje teisės sistemoje galiojo 1993 m. gruodžio 31 d., bet nebuvo išsaugoti. Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad ši išimtis netaikoma nuostatai, kuria grąžinama kliūtis, egzistavusi pagal anksčiau galiojusius, tačiau vėliau panaikintus teisės aktus (2007 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *A, C-101/05*, Rink. p. I-11531, 48 ir 49 punktai).
- 60 Tad reikia manyti, kad valstybė narė, priėmusi nuostatas, kuriomis Turkijos darbuotojams taikytinos leidimo gyventi gavimo sąlygos pabloginamos, palyginti su tomis, kuriuos jiems iki tol taikytos pagal po Sprendimo Nr. 1/80 įsigaliojimo priimtąsias nuostatas, nustato „naujus apribojimus“ šio sprendimo 13 straipsnyje pavartota prasme.
- 61 Tokiomis aplinkybėmis, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėse bylose, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar pagal 2000 m. aplinkraštį Turkijos darbuotojams tampa sunkiau gauti atskirą leidimą gyventi nei pagal 1982 m. aplinkraštį ir ar F. Toprak

ir I. Oguz įvykdė 1982 m. aplinkraštyje numatytas sąlygas. Jeigu taikant 2000 m. aplinkraščių būtų sunkiau gauti tokį leidimą, jis būtų „naujas apribojimas“ Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje pavartota prasme, net jeigu šiuo aplinkraščiu tebuvo atkurtas 1980 m. gruodžio 1 d. Nyderlandų teisės aktų nuostatų galiojimas.

- ⁶² Atsižvelgiant į išdėstytus motyvus, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad tokiomis, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėse bylose, aplinkybėmis, susijusiomis su nacionaline nuostata, kuria reglamentuojamas leidimų gyventi išdavimas Turkijos darbuotojams, Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnį reikia aiškinti taip, kad „nauju apribojimu“ šiame straipsnyje pavartota prasme laikytinas nuostatos, kuri įsigaliojo po 1980 m. gruodžio 1 d. ir sušvelnino 1980 m. gruodžio 1 d. taikytą nuostatą, sugriežtinimas, nors jis nepablogina šio leidimo įgijimo sąlygų, palyginti su tomis, kurios buvo numatytos pagal 1980 m. gruodžio 1 d. galiojusią nuostatą, o tai turi nustatyti nacionalinis teismas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- ⁶³ Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

Tokiomis, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėse bylose, aplinkybėmis, susijusiomis su nacionaline nuostata, kuria reglamentuojamas leidimų gyventi išdavimas Turkijos darbuotojams, 1980 m. rugsėjo 19 d. Asociacijos tarybos sprendimo Nr. 1/80 dėl asociacijos plėtros 13 straipsnį reikia aiškinti taip, kad „nauju apribojimu“ šiame straipsnyje pavartota prasme laikytinas nuostatos, kuri įsigaliojo po 1980 m. gruodžio 1 d. ir sušvelnino 1980 m. gruodžio 1 d. taikytą nuostatą, sugriežtinimas, nors jis nepablogina šio leidimo įgijimo sąlygų, palyginti su tomis, kurios buvo numatytos pagal 1980 m. gruodžio 1 d. galiojusią nuostatą, o tai turi nustatyti nacionalinis teismas.

Parašai.